

ارزشیابی برنامه درسی قرآن دوره اول ابتدایی در سطح برنامه کسب شده

© دکتر معصومه نجفی پاز کی^۱

چکیده:

هدف از پژوهش حاضر ارزشیابی برنامه درسی قرآن دوره اول ابتدایی در سطح برنامه کسب شده (اهداف مهارتی شامل روخوانی و روان خوانی قرآن) است که با سنجش میزان تحقق پذیری اهداف برنامه، اثربخشی آن در پایه‌های اول، دوم و سوم ابتدایی تعیین می‌شود. جامعه آماری شامل دانش‌آموزان کل کشور است که با توجه به وسعت جامعه آماری، نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای هدفمند انجام شد و ۷۳۸ دانش‌آموز از چهار استان تهران (مرکز و برخوردار)، خراسان رضوی (نیمه برخوردار)، هرمزگان (کم برخوردار) و آذربایجان غربی (از مناطق دوزبانه) انتخاب شدند. ابزار پژوهش آزمون عملکردی روخوانی (بخش خوانی) و روان خوانی بود که روایی محتوایی آن طی چند مرحله با استفاده از کارشناسان آموزش قرآن و اجرای پایلوت در گروه نمونه مورد توجه قرار گرفت و اعتبار آنها تأیید شد. یافته‌ها نشان دادند که میانگین بخش خوانی کلمات در پایه اول ۱۱/۸۷، پایه دوم ۱۲/۶۲ و در پایه سوم ۱۵/۰۳ است. این نتیجه نشان می‌دهد که برنامه درسی قرآن در هدف بخش خوانی کلمات قرآنی در پایان دوره اول ابتدایی موفقیت نسبی داشته است، اما هدف روان خوانی نتایج خوبی ندارد و میانگین روان خوانی در پایه اول ۳/۰۶، پایه دوم ۵/۱۵ و در پایه سوم ۹/۹۶ است. به بیان دیگر این برنامه نتوانسته است تا پایان دوره اول ابتدایی دانش‌آموزان را به مهارت روان خوانی برساند. اگر در دوره اول ابتدایی بخش خوانی را روشی برای رساندن دانش‌آموز به روان خوانی بدانیم و انتظار برود در پایان دوره این هدف محقق شود، با توجه به یافته‌های پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت که برنامه درسی قرآن در کسب مهارت روان خوانی در دوره اول ابتدایی موفق نبوده است.

کلید واژگان: ارزشیابی برنامه درسی قرآن، دوره اول ابتدایی، برنامه درسی کسب شده، روخوانی، روان خوانی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۳/۱۷

najafimasoume@yahoo.com

۱. استادیار زبانشناسی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

مقدمه

دین اسلام، که از جانب خدای متعال بر پیامبر اکرم (ص) نازل شده شامل اعتقادات، اخلاق، احکام و کلیه نظاماتی است که انسانها برای رسیدن به مقصد متعالی خود بدان نیاز دارند. تعمیق معرفت و ایمان دانش‌آموزان به اعتقادات، اخلاق و احکام الهی که همان معرفت و ایمان به دین اسلام است، مهم‌ترین رسالت تعلیم و تربیت در نظام اسلامی است. قرآن کریم، به‌عنوان منبع وحی الهی و منبع اصلی اعتقادات، اخلاق و احکام است. توانایی خواندن همراه با درک معنا، تدبر در قرآن و انس با آن، سبب ورود هر فرد مسلمان به دریای معارف اسلامی است (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱).

اهمیت آموزش قرآن در راهکار ۳-۱ سند تحول بنیادین (۱۳۹۰: ۳۲) نیز به این شکل مورد توجه قرار گرفته است: «توسعه فرهنگ اقامه نماز و اهتمام به برپایی نماز جماعت در مدرسه و تقویت انس با قرآن در دانش‌آموزان و توسعه فرهنگ و سواد قرآنی با اصلاح برنامه‌ها و توانمندسازی معلمان در راستای تقویت مهارت روخوانی و روان‌خوانی در دوره ابتدایی، آشنایی با مفاهیم کلیدی قرآن در دوره متوسطه اول و آموزش معارف قرآنی در متوسطه دوم براساس منشور توسعه فرهنگ قرآنی.»

با توجه به تطورات برنامه آموزش قرآن در آموزش و پرورش، سیر آموزش قرآن در سالهای ۱۳۴۹ تا ۱۳۸۵ در چهار دوره قابل بررسی است (نباتی، ۱۳۸۷):

◀ **مرحله اول، سالهای ۱۳۴۹ تا ۱۳۵۷:** درباره تدوین اهداف برنامه درسی، روش تدریس و شیوه ارزشیابی درس قرآن دوره ابتدایی هیچ برنامه مکتوبی وجود ندارد و محور اصلی انتخاب محتوا و تألیف کتابهای درسی، نظرات شخصی، تجربی و سلیقه‌ای مؤلفان بوده است.

◀ **مرحله دوم، سالهای ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۹:** آموزش قرآن از پایه سوم آغاز می‌شد. در این مرحله، بیشترین توجه بر آموزش روخوانی قرآن، آموزش قواعدی مثل آشنایی با حروف و حرکات کوتاه و کشیده و علائم دیگر بود.

◀ **مرحله سوم، سالهای ۱۳۶۹ تا ۱۳۷۶:** در این دوره، اهداف و روشها تغییراتی داشتند، اما رویکرد آموزش همچنان بر آموزش روخوانی و از طریق تقویت مهارت شنیداری بود. کتابها با تغییرات قابل توجهی مانند تقطیع آیات، صفحه‌آرایی، تصویر مناسب و استفاده از رسم‌الخط آموزشی همراه بود. از آن دوره مکتوباتی غیرمدون درباره برنامه درسی قرآن وجود دارد اما هنوز راهنمای برنامه درسی تدوین نشده بود.

◀ **مرحله چهارم، از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۵:** به دنبال تأکیدات مقام معظم رهبری در توجه ویژه به آموزش قرآن در آموزش و پرورش در سال ۱۳۷۶ تغییرات اساسی در اهداف، رویکرد، اصول حاکم بر برنامه درسی و روشهای آموزش قرآن انجام شد. سوادآموزی فارسی مبنای آموزش قرآن قرار گرفت و آموزش قرآن از پایه اول آغاز شد. کتابهای درسی هم از حیث ساختار و هم از حیث محتوا تغییرات اساسی کرد. در این دوره ضمن تهیه و تدوین راهنمای برنامه درسی و تصویب

آن از سوی شورای عالی آموزش و پرورش، برنامه مورد اجرای آزمایشی قرار گرفت و ارزشیابی از برنامه درسی قرآن در پژوهش‌های مختلف انجام شد (طاهری، ۱۳۷۷؛ سعیدی‌رضوانی، ۱۳۷۸؛ هومن، ۱۳۷۹؛ طاهری و دانشور، ۱۳۸۰؛ شعبانی، ۱۳۸۲؛ خوش خلق، ۱۳۸۸).

طاهری (۱۳۷۷) در ارزشیابی برنامه درسی آموزش قرآن پایه اول ابتدایی (آزمایشی) نشان داد که دانش‌آموزان کلاس‌های آزمایشی در روخوانی قرآن (محتوا و روش ارائه شده) موفقیت نسبی از خود نشان داده‌اند، اما در همه موارد این موفقیت کمتر از حد انتظار برنامه بوده است. همچنین مقایسه عملکرد دانش‌آموزان کلاس‌های گروه آزمایشی با گروه گواه در فعالیتهای حفظ، روخوانی و درک معنا در مجموع تفاوت چشمگیر و در حد بالاتر از انتظار را نشان نمی‌دهد. پیشنهاد طاهری (۱۳۷۷) این بود که در برنامه آموزش قرآن پایه اول تأکید اساسی بر بخش گوش کردن و تکرار سوره‌ها، شنیدن داستانها و آشنایی با آداب خواندن و شنیدن قرآن باشد.

هومن (۱۳۷۹) نیز به ارزشیابی اجرای آزمایشی برنامه آموزش قرآن در پایه‌های اول و دوم ابتدایی سراسر کشور پرداخت. جامعه آماری پژوهش همه دانش‌آموزان پایه‌های اول و دوم ابتدایی سراسر کشور بودند. جامعه دانش‌آموزان در این سال در پایه اول ابتدایی ۱,۷۱۳,۵۴۱ نفر و در پایه دوم ابتدایی ۱,۷۱۹,۵۶۲ نفر بودند. از این جامعه آماری، تعداد ۱۵,۷۶۰ نفر از دانش‌آموزان پایه اول و ۱۶,۴۷۶ نفر از دانش‌آموزان پایه دوم با روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای با توجه به تناسب جمعیتی و تراکم آنها در مراکز استانها، شهرستانها و روستاهای کشور انتخاب شدند. این تعداد دانش‌آموز که نمونه را تشکیل می‌دادند در ۶۱۹ مدرسه مشغول به تحصیل بودند. نمونه آموزگاران و مدیران مدارس این طرح ۶۱۹ نفر و والدین در پایه اول ۲,۳۰۶ نفر و در پایه دوم ۲,۱۴۷ نفر بودند. در این طرح از الگوی ارزشیابی سیپ استفاده شد که همه ابعاد برنامه درسی را مورد بررسی قرار می‌دهد. مهم‌ترین نتایج این طرح پژوهشی به قرار زیر است:

- مناسب‌تر بودن شروع آموزش قرآن از پایه دوم ابتدایی به صورت آزمایشی
- حذف و اصلاح بخشهایی از محتوای کتاب درسی مانند دروس مربوط به روخوانی کلمات متصل به یکدیگر

- تغییر در جهت‌گیری برنامه استماع نوار از تأکید بر تکرار به جهت‌گیری عاطفی - ارزشی طاهری و دانشور (۱۳۸۰) در ارزشیابی از اجرای آزمایشی برنامه درسی آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی نشان دادند که تحقق هدفها در حوزه مهارتهای روخوانی با مشکلاتی روبه‌رو بوده است و زیادی و سنگینی حجم محتوای روخوانی در اجرای موفقیت‌آمیز برنامه اثر معکوس داشته است. در سال ۱۳۹۱ در پی تولید سند جدیدی به نام «برنامه درسی ملی» گفت‌وگو بر سر ایجاد تحول بنیادین در ساختار و محتوای نظام آموزشی اوج گرفت و همسوسازی با برنامه درسی ملی مطرح شد و به تبع آن کتابهای درسی نیز دستخوش این تغییر و تحول شدند. در پی این تغییر حسنی (۱۳۹۱ و ۱۳۹۲)

ارزشیابی برنامه اجراشده کتاب قرآن پایه اول و دوم ابتدایی را انجام داد.

ارزشیابی برنامه درسی، مرحله‌ای مهم و اساسی در فرایند برنامه‌ریزی درسی است که در راستای میزان مطلوبیت و مؤثر بودن برنامه درسی و رفع نواقص احتمالی آن انجام می‌شود. در بند ۱۰-۱۱ سند برنامه درسی ملی (۱۳۹۱: ۴۳) آمده است که «ارزشیابی از برنامه‌های درسی هر یک از حوزه‌های تربیت و یادگیری پس از گذشت سه سال از اجرای سراسری هر برنامه در هر یک از دوره‌های سه ساله تحصیلی توسط سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی انجام و نتیجه به شورای عالی گزارش می‌شود». از این رو مسئله پژوهش حاضر ارزشیابی برنامه درسی قرآن دوره اول ابتدایی در سطح اهداف کسب‌شده است و به پرسش زیر پاسخ می‌دهد:

وضع موجود برنامه درسی کسب‌شده قرآن در مهارت روخوانی و روان‌خوانی در دوره اول ابتدایی چگونه است؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر ارزشیابی برنامه درسی قرآن در دوره اول ابتدایی است که مطابق با الگوی مدیریت‌گرا هدایت شده است. برای این منظور ابتدا برنامه قصدشده و اجراشده در شش مؤلفه اهداف و رویکرد، محتوا، مواد و منابع آموزشی، روشهای یاددهی-یادگیری، ارزشیابی و جایگاه درس مورد مطالعه قرار گرفت و فاصله برنامه اجراشده از برنامه قصدشده معلوم شد. در ادامه با سنجش اهداف کسب‌شده میزان تحقق اهداف برنامه و اثربخشی آن تعیین شد. به دلیل گستردگی طرح در این مقاله، برنامه درسی کسب‌شده قرآن در مهارت روخوانی و روان‌خوانی در دوره اول ابتدایی ارائه شده است. جامعه آماری دانش‌آموزان دوره اول ابتدایی کل کشور در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بودند که با توجه به وسعت جامعه آماری، روش نمونه‌گیری به‌صورت خوشه‌ای هدف‌دار به شرح زیر انجام شده است.

◀ جامعه و فضای نمونه شامل ۴ استان بدین شرح بود:

● استان تهران (مرکز و برخوردار)

● یک استان از مناطق دوزبانه (آذربایجان غربی)

● یک استان از مناطق محروم (هرمزگان)

● یک استان از مناطق نسبتاً برخوردار (خراسان رضوی)

◀ در هر استان دو شهر شامل شهر مرکز استان (شهرستان مرکزی) و یک شهر دیگر استان (شهرستان غیرمرکزی) جامعه مورد پژوهش را تشکیل داد. در تهران دو منطقه ۱۲ (منطقه مذهبی) و ۵ انتخاب شد.

◀ در هر شهر دو مدرسه، یک مدرسه دخترانه و یک مدرسه پسرانه (دولتی) انتخاب شد و از هر مدرسه نیز یک کلاس از هر یک از پایه‌های اول، دوم و سوم انتخاب شد.

◀ در مجموع ۴۸ کلاس درس از ۴ استان × از هر استان ۲ شهر × در هر شهر ۲ مدرسه × در هر مدرسه ۳ کلاس در پایه‌های اول تا سوم فضای نمونه را تشکیل می‌دهند.
◀ انتخاب دانش‌آموزان بر اساس نمونه کلاسهای انتخاب شده بود. به این صورت که از هر کلاس به تعداد مورد نیاز به صورت تصادفی انتخاب شدند.

ابزارهای پژوهش شامل آزمون عملکردی روخوانی و روان‌خوانی قرآن بود^۱. روایی محتوایی ابزارها طی چند مرحله با مشارکت کارشناسان آموزش قرآن و اجرای پایلوت در گروه نمونه مورد توجه قرار گرفت و اعتبار آنها تأیید شد.

یافته‌ها

در این بخش نتایج آزمون عملکردی روخوانی و روان‌خوانی قرآن به ترتیب پایه تحصیلی ارائه می‌شود.

۱. پایه اول ابتدایی

در پایه اول ابتدایی از ۲۴۸ دانش‌آموز در اردیبهشت ماه آزمون گرفته شد که ۷۱ دانش‌آموز از استان تهران، ۷۰ دانش‌آموز از استان آذربایجان غربی، ۵۷ نفر از استان خراسان رضوی و ۵۰ نفر از استان هرمزگان بودند.

تحلیل یافته‌های بخش روان‌خوانی و روخوانی در پایه اول به شرح زیر است:

جدول ۱. روان‌خوانی آیه از سوی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی

رتبه	نسبت درصد قرائت درست	روان‌خوانی:
۵	۱۵/۳	أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ
۳	۲۰/۸	قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ
۱	۲۷/۱	لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ
۴	۱۶/۹	رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا
۲	۲۶/۶	لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ
۷	۱۳/۶	وَأَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ
۶	۱۵/۶	وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ
۸	۱۰	خَلَقْتَنِي فَهَوَّ يَهْدِينِ
۲۰/۱		وضعیت کلی روان‌خوانی:

۱. ابزارهای پژوهش خوش‌خلق (۱۳۸۸) در این پژوهش استفاده شده است.

در جدول ۱ ملاحظه می‌شود، ۲۰٪ از دانش‌آموزان پایه اول مورد مطالعه توانسته‌اند آیات را روان قرائت کنند. بالاترین درصد روان‌خوانی دانش‌آموزان مربوط به آیه «لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ» است (۲۷٪) و کمترین درصد مربوط به آیه «خَلَقْنِي فَهَوَّ يَهْدِينِ» است (۱۰ درصد).

جدول ۲. روخوانی کلمات هر آیه از سوی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی

متن	آیه	روخوانی	قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه، ۱	بخش‌بخش و صحیح خواندن، ۲	بدون بخش کردن به صورت روان و صحیح، ۳	جمع	میانگین از ۳ میانگین	ترتیب میانگین
متن اول	آفَمَن	فراوانی	۵۱	۵۳	۱۶	۱۲۰	۱/۷۱	۹
		درصد	۴۲/۵	۴۴/۲	۱۳/۳	۱۰۰		
	يَخْلُقُ	فراوانی	۷۰	۴۶	۳	۱۱۹	۱/۴۴	۲۵
		درصد	۵۸/۸	۳۸/۷	۲/۵	۱۰۰		
	كَمَن	فراوانی	۴۴	۴۵	۳۰	۱۱۹	۱/۸۸	۶
		درصد	۳۷	۳۷/۸	۲۵/۲	۱۰۰		
	لَا يَخْلُقُ	فراوانی	۶۵	۴۹	۵	۱۱۹	۱/۵۰	۱۹
		درصد	۵۴/۶	۴۱/۲	۴/۲	۱۰۰		
متن دوم	قُلْ	فراوانی	۲۲	۶	۹۲	۱۲۰	۲/۵۸	۴
		درصد	۱۸/۳	۵	۷۶/۷	۱۰۰		
	هَاتُوا	فراوانی	۸۱	۲۳	۱۶	۱۲۰	۱/۴۶	۲۳
		درصد	۶۷/۵	۱۹/۲	۱۳/۳	۱۰۰		
	بِرَهَانِكُمْ	فراوانی	۵۳	۶۲	۵	۱۲۰	۱/۶۰	۱۵
		درصد	۴۴/۲	۵۱/۷	۴/۲	۱۰۰		
	لَا أَعْبُدُ	فراوانی	۵۵	۵۷	۸	۱۲۰	۱/۶۱	۱۴
		درصد	۴۵/۸	۴۷/۵	۶/۷	۱۰۰		
مَا	فراوانی	۱۰	۱۰	۱۰۹	۱۱۹	۲/۸۳	۳	
	درصد	۸/۴	۸/۴	۹۱/۶	۱۰۰			
تَعْبُدُونَ	فراوانی	۶۷	۴۱	۱۱	۱۱۹	۱/۵۳	۱۸	
	درصد	۵۶/۳	۳۴/۵	۹/۲	۱۰۰			

جدول ۲. (ادامه)

متن	آیه	روخوانی	قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه، ۱	بخش بخش و صحیح خواندن، ۲	بدون بخش کردن به صورت روان و صحیح، ۳	جمع	میانگین از ۳ میانگین	ترتیب میانگین
متن اول	آیه چهارم	رَبَّنَا	فراوانی	۵۳	۵۰	۱۶	۱۱۹	۱۰
		درصد	۴۴/۵	۴۲	۱۳/۴	۱۰۰	۱/۶۹	
	آیه چهارم	تَقَبَّلْ	فراوانی	۶۷	۴۹	۳	۱۱۹	۲۲
		درصد	۵۶/۳	۴۱/۲	۲/۵	۱۰۰	۱/۴۶	
	آیه چهارم	مِنَّا	فراوانی	۶۲	۳۷	۲۰	۱۱۹	۱۲
		درصد	۵۲/۱	۳۱/۱	۱۶/۸	۱۰۰	۱/۶۵	
متن دوم	آیه اول	لِمْ	فراوانی	۴۷	۳۳	۳۳	۱۱۳	۷
		درصد	۴۱/۶	۲۹/۲	۲۹/۲	۱۰۰	۱/۸۸	
	آیه اول	تَقُولُونَ	فراوانی	۴۵	۶۰	۸	۱۱۳	۱۱
		درصد	۳۹/۸	۵۳/۱	۷/۱	۱۰۰	۱/۶۷	
	آیه اول	مَا	فراوانی	۳	۳	۱۰۹	۱۱۲	۱
		درصد	۲/۷	۲/۷	۹۷/۳	۱۰۰	۲/۹۵	
آیه اول	لَا تَفْعَلُونَ	فراوانی	۶۱	۴۵	۵	۱۱۱	۲۰	
	درصد	۵۵	۴۰/۵	۴/۵	۱۰۰	۱/۵۰		
متن دوم	آیه دوم	وَالْفَّ	فراوانی	۷۵	۳۲	۳	۱۱۰	۲۷
		درصد	۶۸/۲	۲۹/۱	۲/۷	۱۰۰	۱/۳۵	
	آیه دوم	بَيْنَ	فراوانی	۶۵	۳۰	۱۵	۱۱۰	۱۷
		درصد	۵۹/۱	۲۷/۳	۱۳/۶	۱۰۰	۱/۵۵	
	آیه دوم	قُلُوْ بِهٖم	فراوانی	۶۸	۳۴	۸	۱۱۰	۲۴
		درصد	۶۱/۸	۳۰/۹	۷/۳	۱۰۰	۱/۴۵	

جدول ۲. (ادامه)

متن	آیه	روخوانی	قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه، ۱	بخش بخش و صحیح خواندن، ۲	بدون بخش کردن به صورت روان و صحیح، ۳	جمع	میانگین از ۳ میانگین	ترتیب میانگین
مِن: دوم	وَ أَنْفِقُوا	فراوانی	۷۳	۳۲	۵	۱۱۰	۱/۳۸	۲۶
		درصد	۶۶/۴	۲۹/۱	۴/۵	۱۰۰		
	مِن	فراوانی	۳۱	۶	۷۲	۱۰۹	۲/۳۸	۵
		درصد	۲۸/۴	۵/۵	۶۶/۱	۱۰۰		
	ما	فراوانی	۴		۱۰۵	۱۰۹	۲/۹۳	۲
		درصد	۳/۷		۹۶/۳	۱۰۰		
رَزَقْنَاكُمْ	فراوانی	۶۲	۴۲	۵	۱۰۹	۱/۴۸	۲۱	
	درصد	۵۶/۹	۳۸/۵	۴/۶	۱۰۰			
خَلَقْنِي	فراوانی	۳۸	۶۴	۸	۱۱۰	۱/۷۳	۸	
	درصد	۳۴/۵	۵۸/۲	۷/۳	۱۰۰			
آیه چهارم	خَفَّوْهُ	فراوانی	۴۴	۶۱	۵	۱۱۰	۱/۶۵	۱۳
		درصد	۴۰	۵۵/۵	۴/۵	۱۰۰		
	يَهْدِينِ	فراوانی	۵۵	۴۹	۶	۱۱۰	۱/۵۵	۱۶
		درصد	۵۰	۴۴/۵	۵/۵	۱۰۰		
وضعیت کلی روخوانی:		۱/۷۹						

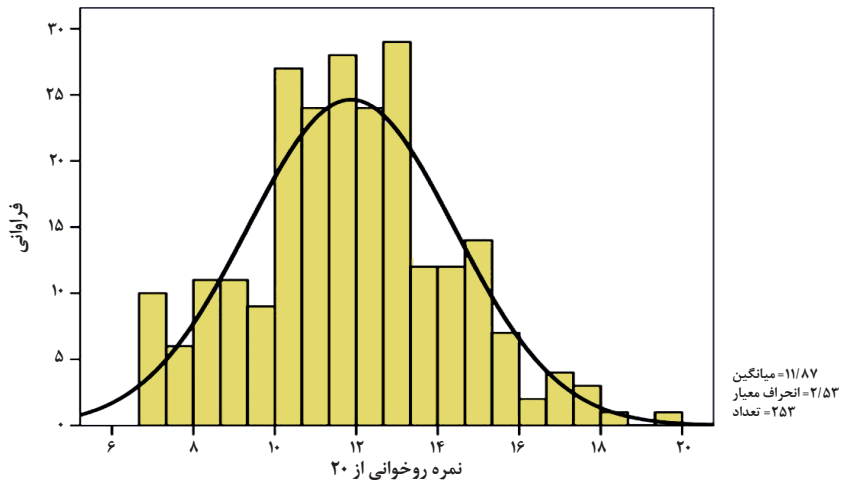
بر اساس جدول ۲، میانگین وضعیت کلی روخوانی دانش آموزان پایه اول مورد مطالعه ۱/۷۹ (درمقیاس اندازه گیری ۱ تا ۳) کمتر از حد وسط ۲ بوده است، بنابراین روخوانی دانش آموزان پایه اول در وضعیت نامطلوبی است. کلمه ما که یک هجایی است در مقایسه با سایر کلمات، ساده تر بوده است و کلمه های يَخْلُقُ، أَنْفِقُوا و اَلْفَ که به ترتیب شامل ساکن، حرف ناخوانا و تشدیدند، در مقایسه با سایر کلمات برای دانش آموزان مشکل تر بوده اند.

در اینجا به منظور تحلیل واقعی تر از اهداف کسب شده، داده های روان خوانی و روخوانی آیات به مقیاس ۲۰ تبدیل و مطالعه شد.

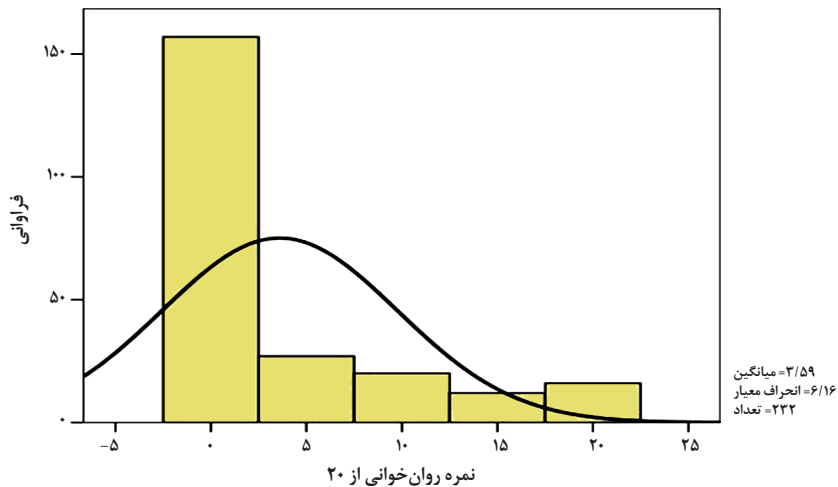
جدول ۳. آمار توصیفی نمرات روان خوانی آیات و روخوانی کلمات از ۲۰

تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
۲۳۲	۳/۶۰	۶/۱۶
۲۳۵	۱۱/۸۷	۲/۵۴

ملاحظه می‌شود که نمره کسب‌شده روان‌خوانی آیات در دانش‌آموزان پایه اول ۳/۶۰ و روخوانی (بخش خوانی) کلمات در وضعیت بهتر ۱۱/۸۷ در مقیاس اندازه‌گیری ۲۰ بوده است.

نمودار ۱. نمره روخوانی کلمه‌ها از ۲۰ (پایه اول ابتدایی)

نمودار ۲. نمره روان‌خوانی آیات از ۲۰ (پایه اول ابتدایی)

نمودار ۱ نشان می‌دهد که توزیع نمرات روخوانی کلمات نرمال است، اما نمودار ۲ نشان می‌دهد که نمرات روان‌خوانی آیات توزیع نرمالی ندارد.

۲. پایه دوم پایانه دوم

در پایه دوم ابتدایی از ۲۴۳ دانش آموز در اردیبهشت ماه آزمون گرفته شد که ۶۱ دانش آموز از استان تهران، ۷۷ دانش آموز از استان آذربایجان غربی، ۵۷ نفر از استان خراسان رضوی و ۴۸ نفر از استان هرمزگان بودند.

تحلیل یافته‌های بخش روان‌خوانی و روخوانی در پایه دوم به شرح زیر است:

جدول ۴. روان‌خوانی آیه از سوی دانش‌آموزان پایه دوم ابتدایی

رتب	نسبت درصد قرائت درست	روان‌خوانی:
۸	۲۴	وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِالذِّكْرِ الْحَسَنَاتِ
۳	۳۱	وَ لَا حَبْطَ فِي ظُلُمَاتٍ الْأَرْضِ
۷	۲۶	وَ جَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ
۲	۳۵	تَنْزِيلَ الْمَلَائِكَةِ وَ الرُّوحِ فِيهَا
۱۱	۲۲	وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُو بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ
۱۲	۱۹	تَأْكُلِ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ
۱	۴۸	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا
۶	۲۷	عِنْدَ بَدْرَةِ الْمُغَنَّى
۹	۲۳	سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى
۹	۲۳	أَنَّهُ وَ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا
۳	۳۲	أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
۱۴	۱۶	وَ لَتُعَلِّمَهُ مِنَ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ
۵	۳۰	لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ
۱۳	۱۷	وَ دَاعِيًا إِلَى اللَّهِ يَازَنَّهُ يَ وَ سِرَاجًا مُنِيرًا
	۲۸/۹	وضعبت کلی روان‌خوانی:

در جدول ۴ ملاحظه می‌شود که ۲۸/۹ درصد دانش‌آموزان پایه دوم مورد مطالعه توانسته‌اند آیات را روان قرائت کنند، بالاترین درصد روان‌خوانی دانش‌آموزان مربوط به آیه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا» است (۴۸ درصد) و کمترین درصد مربوط به آیه «وَ لَتُعَلِّمَهُ وَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ» است (۱۶ درصد).

جدول ۵. روخوانی کلمات هر آیه از سوی دانش‌آموزان پایه دوم ابتدایی

ترتیب میانگین	میانگین از ۳	جمع	بدون بخش کردن به صورت روان و صحیح	بخش بخش و صحیح خواند	قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه بود	روخوانی	
						فرآوانی	درصد
۵۴	۱/۵۹	۱۱۴	۱۵	۳۷	۶۲	و وَصَيْنَا	فرآوانی
						درصد	۵۴
۵۲	۱/۶	۱۱۴	۲۶	۱۶	۷۲	الْإِنْسَانَ	فرآوانی
						درصد	۶۳
۵۸	۱/۵۳	۱۱۴	۲۲	۱۶	۷۶	بِوَالِدَيْهِ	فرآوانی
						درصد	۶۷
۱۳	۲/۲۵	۱۱۴	۵۰	۴۲	۲۲	احْسَانًا	فرآوانی
						درصد	۱۹
۴	۲/۶۹	۱۱۴	۸۷	۱۹	۸	وَلَا	فرآوانی
						درصد	۷
۶۱	۱/۵	۱۱۴	۱۴	۲۹	۷۱	حَبَّةٍ	فرآوانی
						درصد	۶۲
۱	۲/۹۴	۱۱۴	۱۰۹	۳	۲	فِي	فرآوانی
						درصد	۲
۲۵	۱/۹۶	۱۱۴	۳۱	۴۸	۳۵	ظُلُمَاتٍ	فرآوانی
						درصد	۳۱
۳۶	۱/۸	۱۱۴	۴۱	۹	۶۴	الْأَرْضِ	فرآوانی
						درصد	۵۶
۳۴	۱/۸۴	۱۱۳	۲۶	۴۳	۴۴	جَعَلْنَا	فرآوانی
						درصد	۳۹
۱۱	۲/۴۳	۱۱۳	۷۳	۱۶	۲۴	مِنْ	فرآوانی
						درصد	۲۱
۵۷	۱/۵۳	۱۱۳	۲۲	۱۶	۷۵	الْمَاءِ	فرآوانی
						درصد	۶۶
۱۴	۲/۲۲	۱۱۲	۴۹	۳۹	۲۴	كُلِّ	فرآوانی
						درصد	۲۱
۲۸	۱/۹۶	۱۱۲	۳۸	۳۱	۴۳	شَيْءٍ	فرآوانی
						درصد	۳۸
۳۲	۱/۸۶	۱۱۱	۴۰	۱۶	۵۵	حَيٍّ	فرآوانی
						درصد	۵۰

ترتیب میانگین	میانگین از ۳	جمع	بدون بخش کردن به صورت روان و صحیح	بخش بخش و صحیح خواند	قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه بود	روحوانی	
۴۰	۱/۷۶	۱۱۳	۲۱	۴۴	۴۸	فروانی	تَنَزَّلُ
		۱۰۰	۱۹	۳۹	۴۳	درصد	
۶۱	۱/۵	۱۱۰	۲۲	۱۱	۷۷	فروانی	تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَ الرُّوحُ فِيهَا
		۱۰۰	۲۰	۱۰	۷۰	درصد	
۲۶	۱/۹۶	۱۰۹	۳۳	۳۹	۳۷	فروانی	فِيهَا
		۱۰۰	۳۰	۳۶	۳۴	درصد	
۹	۲/۵۸	۱۰۹	۷۲	۲۸	۹	فروانی	وَ كَانَ
		۱۰۰	۶۶	۲۶	۸	درصد	
۵	۲/۶۸	۱۱۱	۸۲	۲۳	۶	فروانی	يَأْمُرُ
		۱۰۰	۷۴	۲۱	۵	درصد	
۴۸	۱/۶۱	۱۱۱	۱۷	۳۴	۶۰	فروانی	وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُو بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ
		۱۰۰	۱۵	۳۱	۵۴	درصد	
۵۶	۱/۵۳	۱۱۱	۱۴	۳۱	۶۶	فروانی	بِالصَّلَاةِ
		۱۰۰	۱۳	۲۸	۶۰	درصد	
۵۵	۱/۵۹	۱۰۹	۱۸	۲۸	۶۳	فروانی	وَ الزَّكَاةِ
		۱۰۰	۱۷	۲۶	۵۸	درصد	
۴۲	۱/۷۴	۱۰۸	۳۰	۲۰	۵۸	فروانی	تَأْكُلُ
		۱۰۰	۲۸	۱۹	۵۴	درصد	
۴۵	۱/۶۵	۱۰۶	۲۲	۲۵	۵۹	فروانی	الطَّيْرِ
		۱۰۰	۲۱	۲۴	۵۶	درصد	
۵۰	۱/۶	۱۰۵	۲۰	۲۳	۶۲	فروانی	تَأْكُلُ الطَّيْرِ مِنْهُ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ
		۱۰۰	۱۹	۲۲	۵۹	درصد	
۴۳	۱/۷۲	۱۰۵	۲۱	۳۴	۵۰	فروانی	نَبِّئْنَا
		۱۰۰	۲۰	۳۲	۴۸	درصد	
۶۹	۱/۳۶	۱۰۳	۲	۳۳	۶۸	فروانی	بِتَأْوِيلِهِ
		۱۰۰	۲	۳۲	۶۶	درصد	
۶۴	۱/۴۵	۱۰۳	۱۱	۲۴	۶۸	فروانی	
		۱۰۰	۱۱	۲۳	۶۶	درصد	

جدول ۵. (ادامه)

ترتیب میانگین	میانگین از ۳	جمع	بدون بخش کردن به صورت روان و صحیح	بخش بخش و صحیح خواند	قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه بود	روخوانی	
						فراوانی	درصد
۲۳	۲/۰۱	۱۰۴	۳۹	۲۷	۳۸	فراوانی	یا اَیَّهَا
		۱۰۰	۳۸	۲۶	۳۷	درصد	
۱۵	۲/۲۱	۱۰۴	۵۴	۱۸	۳۲	فراوانی	الَّذِینَ
		۱۰۰	۵۲	۱۷	۳۱	درصد	
۳	۲/۷۴	۱۰۴	۸۵	۱۱	۸	فراوانی	أَمَنُوا
		۱۰۰	۸۲	۱۱	۸	درصد	
۲۹	۱/۹۳	۱۰۴	۳۱	۳۵	۳۸	فراوانی	یا اَیَّهَا الَّذِینَ آمَنُوا أَذْکُرُوا اللَّهَ ذِکْرًا کَثِیرًا
		۱۰۰	۳۰	۳۴	۳۷	درصد	
۳۳	۱/۸۵	۱۰۴	۴۰	۸	۵۶	فراوانی	اللَّهِ
		۱۰۰	۳۹	۸	۵۴	درصد	
۱۷	۲/۱۲	۱۰۴	۴۹	۱۸	۳۷	فراوانی	ذِکْرًا
		۱۰۰	۴۷	۱۷	۳۶	درصد	
۱۲	۲/۴	۱۰۴	۶۳	۲۰	۲۱	فراوانی	کَثِیرًا
		۱۰۰	۶۱	۱۹	۲۰	درصد	
۱۶	۲/۱۵	۱۱۷	۵۱	۳۲	۳۴	فراوانی	عِنْدَ
		۱۰۰	۴۴	۲۷	۲۹	درصد	
۳۵	۱/۸	۱۱۷	۲۶	۴۲	۴۹	فراوانی	عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰی
		۱۰۰	۲۲	۳۶	۴۲	درصد	
۶۵	۱/۴۴	۱۱۷	۱۵	۲۲	۸۰	فراوانی	الْمُنْتَهٰی
		۱۰۰	۱۳	۱۹	۶۸	درصد	
۴۹	۱/۶	۱۱۶	۱۹	۳۲	۶۵	فراوانی	سَبِّحْ
		۱۰۰	۱۶	۲۸	۵۶	درصد	
۴۷	۱/۶۳	۱۱۶	۲۳	۲۷	۶۶	فراوانی	اسْمَ
		۱۰۰	۲۰	۲۳	۵۷	درصد	
۳۰	۱/۹۲	۱۱۶	۳۱	۴۵	۴۰	فراوانی	رَبِّکَ
		۱۰۰	۲۷	۳۹	۳۵	درصد	
۶۶	۱/۴۱	۱۱۶	۱۷	۱۴	۸۵	فراوانی	الْأَعْلٰی
		۱۰۰	۱۵	۱۲	۷۳	درصد	

رتیب میانگین	میانگین از ۳	جمع	بدون بخش کردن به صورت روان و صحیح	بخش بخش و صحیح خواند	قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه بود	روخوانی	
۳۷	۱/۷۹	۱۱۶	۳۲	۲۸	۵۶	فرآوانی	آنَه و
		۱۰۰	۲۸	۲۴	۴۸	درصد	
۶	۲/۶۷	۱۱۵	۸۹	۱۴	۱۲	فرآوانی	کَانَ
		۱۰۰	۷۷	۱۲	۱۰	درصد	
۶۳	۱/۴۷	۱۱۵	۱۲	۳۰	۷۳	فرآوانی	بِعِبَادِهِ ی
		۱۰۰	۱۰	۲۶	۶۴	درصد	
۳۸	۱/۷۹	۱۱۵	۲۹	۳۳	۵۳	فرآوانی	حَبِيرًا
		۱۰۰	۲۵	۲۹	۴۶	درصد	
۱۸	۲/۱	۱۱۴	۴۷	۳۱	۳۶	فرآوانی	بَصِيرًا
		۱۰۰	۴۱	۲۷	۳۲	درصد	
۴۶	۱/۶۴	۱۱۲	۱۹	۳۴	۵۹	فرآوانی	أُولَئِكَ
		۱۰۰	۱۷	۳۰	۵۳	درصد	
۲۲	۲/۰۴	۱۱۲	۳۱	۵۴	۲۷	فرآوانی	أَصْحَابُ
		۱۰۰	۲۸	۴۸	۲۴	درصد	
۵۱	۱/۶	۱۱۲	۱۵	۳۷	۶۰	فرآوانی	أُولَئِكَ أَصْحَابُ
		۱۰۰	۱۳	۳۳	۵۴	درصد	
۱۰	۲/۵۵	۱۱۲	۸۳	۸	۲۱	فرآوانی	الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
		۱۰۰	۷۴	۷	۱۹	درصد	
۸	۲/۶	۱۱۱	۷۶	۲۶	۹	فرآوانی	فِيهَا
		۱۰۰	۶۹	۲۳	۸	درصد	
۲۰	۲/۰۵	۱۱۱	۴۵	۲۶	۴۰	فرآوانی	خَالِدُونَ
		۱۰۰	۴۱	۲۳	۳۶	درصد	
۷۰	۱/۲۹	۱۰۹	۲	۲۸	۷۹	فرآوانی	وَلِتَعْلَمَهُ و
		۱۰۰	۲	۲۶	۷۳	درصد	
۷	۲/۶۱	۱۰۹	۸۶	۳	۲۰	فرآوانی	مِنْ
		۱۰۰	۷۹	۳	۱۸	درصد	
۴۴	۱/۶۸	۱۰۹	۲۳	۲۸	۵۸	فرآوانی	وَلِتَعْلَمَهُ و مِنْ
		۱۰۰	۲۱	۲۶	۵۳	درصد	
۶۷	۱/۴	۱۰۸	۱۵	۱۳	۸۰	فرآوانی	تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ
		۱۰۰	۱۴	۱۲	۷۴	درصد	

جدول ۵. (ادامه)

ترتیب میانگین	میانگین از ۳	جمع	بدون بخش کردن به صورت روان و صحیح	بخش بخش و صحیح خواند	قواعد، اعراب یا اتصال اشتباه بود	روخوانی	
						فراوانی	درصد
۵۳	۱/۶	۱۰۹	۱۸	۲۹	۶۲	فراوانی	لَّذِینَ
		۱۰۰	۱۷	۲۷	۵۷	درصد	
۲۱	۲/۰۴	۱۰۹	۴۰	۳۳	۳۶	فراوانی	أَحْسَنُوا
		۱۰۰	۳۷	۳۰	۳۳	درصد	
۲	۲/۹۱	۱۰۸	۱۰۳		۵	فراوانی	فِی
		۱۰۰	۹۵		۵	درصد	
۳۱	۱/۹	۱۰۸	۳۱	۳۵	۴۲	فراوانی	هَذِهِ
		۱۰۰	۲۹	۳۲	۳۹	درصد	
۲۴	۱/۹۸	۱۰۸	۳۶	۳۴	۳۸	فراوانی	الدُّنْیَا
		۱۰۰	۳۳	۳۲	۳۵	درصد	
۲۷	۱/۹۶	۱۰۸	۳۸	۲۸	۴۲	فراوانی	حَسَنَةً
		۱۰۰	۳۵	۲۶	۳۹	درصد	
۶۸	۱/۳۹	۱۰۹	۱۰	۲۲	۷۷	فراوانی	وَّ دَاعِیًّا
		۱۰۰	۹	۲۰	۷۱	درصد	
۵۹	۱/۵۱	۱۰۹	۲۳	۱۰	۷۶	فراوانی	الِّی
		۱۰۰	۲۱	۹	۷۰	درصد	
۳۹	۱/۷۹	۱۰۸	۳۳	۱۹	۵۶	فراوانی	اللَّهِ
		۱۰۰	۳۱	۱۸	۵۲	درصد	
۶۰	۱/۵۱	۱۰۸	۱۴	۲۷	۶۷	فراوانی	بِإِذْنِهِ وَ سِرَاجًا مُنِيرًا
		۱۰۰	۱۳	۲۵	۶۲	درصد	
۴۱	۱/۷۵	۱۰۸	۲۳	۳۵	۵۰	فراوانی	وَّ سِرَاجًا
		۱۰۰	۲۱	۳۲	۴۶	درصد	
۱۹	۲/۰۸	۱۰۸	۴۱	۳۵	۳۲	فراوانی	مُنِيرًا
		۱۰۰	۳۸	۳۲	۳۰	درصد	
وضعیت کلی روان‌خوانی:						۱/۹۱	

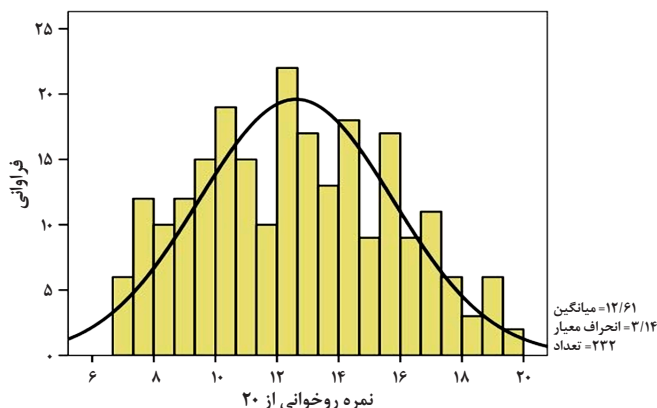
بر اساس جدول ۵، میانگین وضعیت کلی روخوانی دانش‌آموزان پایه دوم مورد مطالعه ۱/۹۱ (در مقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۳) کمتر از حد وسط ۲ بوده است، بنابراین روخوانی دانش‌آموزان پایه دوم در وضعیت مطلوبی نیست. کلمه‌فی که یک هجایی است در مقایسه با سایر کلمات، ساده‌تر بوده است و کلمه‌های وَ دَاعِیًّا، نَبِّئْنَا، وَ لِنُعَلِّمَهُ در مقایسه با سایر کلمات برای دانش‌آموزان مشکل‌تر بوده است.

در اینجا به منظور تحلیل واقعی‌تر از اهداف کسب‌شده، داده‌های روان‌خوانی آیات و روخوانی کلمات آیات به مقیاس ۲۰ تبدیل و مطالعه شد.

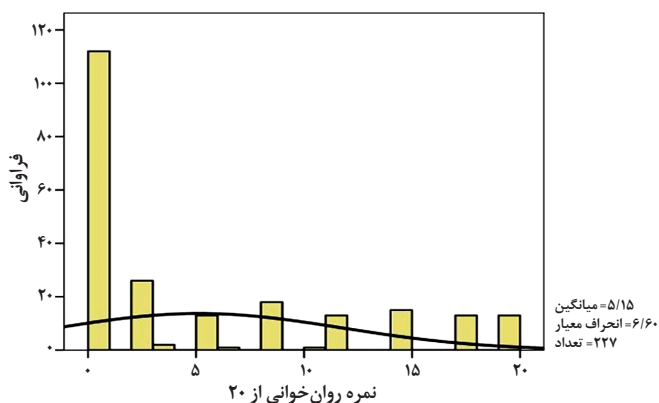
جدول ۶. آمار توصیفی نمرات روان‌خوانی آیات و روخوانی کلمات از ۲۰

انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	
۶/۶۰	۵/۱۵	۲۲۷	نمره روان‌خوانی از ۲۰
۳/۱۵	۱۲/۶۲	۲۳۲	نمره روخوانی از ۲۰

ملاحظه می‌شود که نمره کسب‌شده روان‌خوانی آیات در دانش‌آموزان پایه دوم ۵/۱۵ و روخوانی کلمات در وضعیت بهتر ۱۲/۶۲ در مقیاس اندازه‌گیری ۲۰ بوده است.

نمودار ۳. نمره روخوانی کلمه‌ها از ۲۰ (پایه دوم ابتدایی)

نمودار ۴. نمره روان‌خوانی آیات از ۲۰ (پایه دوم ابتدایی)

نمودار ۳ نشان می‌دهد که توزیع نمرات روخوانی کلمات نرمال است، اما نمودار ۴ نشان می‌دهد نمرات روان‌خوانی آیات توزیع نرمالی ندارد.

۳. پایه سوم

در پایه سوم ابتدایی از ۲۴۷ دانش‌آموز در اردیبهشت ماه آزمون گرفته شد که ۷۹ دانش‌آموز از استان آذربایجان غربی، ۵۷ دانش‌آموز از استان هرمزگان، ۵۶ نفر از استان تهران و ۵۵ نفر از استان خراسان رضوی بودند.

تحلیل یافته‌های بخش روان‌خوانی و روخوانی در پایه سوم به شرح زیر است:

جدول ۷. روان‌خوانی آیه از سوی دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی

ترتیب	نسبت درصد قرائت درست	روان‌خوانی:
۱	۸۹/۵	سَلَامَ عَلٰی اِبْرَاهِیْمَ
۲	۷۲	كَذٰلِكَ نَجْزِی الْمُحْسِنِیْنَ
۵	۵۸/۷	اِنَّهٗ و مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِیْنَ
۲۰	۳۶	وَ نَشْرَاہُ بِاسْحَاقَ نَبِیًّا مِنْ الصّٰلِحِیْنَ
۱۱	۴۲/۷	وَ بَارَكْنَا عَلَیْهِ وَ عَلٰی اِسْحَاقَ وَ مِنْ ذُرِّیَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِہِ ی مُبِیْنٌ
۴	۷۰/۳	وَ لَقَدْ مَنَّآ عَلٰی مُوسٰی وَ هَارُوْنَ
۲۸	۳۰/۱	وَ نَجَّیْنَاهُمَا وَ قَوْمَهُمَا مِنَ الْکَرْبِ الْعَظِیْمِ
۱۳	۴۲/۵	وَ نَصْرْنَا هُمْ فَکَانُوْا هُمُ الْغٰلِبِیْنَ
۱۸	۳۷/۸	وَ اٰتٰیْنَاهُمَا الْکِتٰبَ الْمُسْتَبِیْنَ
۸	۵۰/۷	اِقْمِ الصَّلَاةَ لِذٰلِکَ الشَّمْسِ اِلٰی عَسَقِی اللَّیْلِ وَ قُرْءَانَ الْفَجْرِ اِنَّ قُرْءَانَ الْفَجْرِ کَانَ مَشْهُوْدًا
۱۳	۴۶/۳	وَ مِنْ اللَّیْلِ فَتَهَجَّدْ بِہِ ی نَافِلَةٌ لَّکَ عَسٰی اَنْ یَّبْعَثَکَ رُبَّکَ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا
۲۰	۴۱/۵	وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْنِیْ مُدْخَلَ صِدْقٍ وَ اَخْرِجْنِیْ مَخْرَجَ صِدْقٍ وَ اجْعَلْ لِیْ مِنْ لَدُنْکَ سُلْطٰنًا نَّصِیْرًا

ترتیب	نسبت درصد قرائت درست	روان خوانی:
۷	۵۴/۵	وَ قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَ زَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا
۱۶	۴۶/۲	وَ نُنزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَ لَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا
۲۰	۴۱/۵	وَ إِذَا أَنْعَمْنَا عَلَىٰ إِنْسَانٍ أَعْرَضَ وَ نَا بِجَانِبِهِ وَ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَتُوسَّأُ
۲۰	۴۱/۵	قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَن هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا
۹	۵۶/۹	فَمَا أَوْتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ
۲۶	۴۳/۹	وَ الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَ الْفَوَاحِشِ وَ إِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ
۱۸	۵۰	وَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ أَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ
۲۸	۴۰/۷	وَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ
۱۶	۵۴/۵	وَ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَ أَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ
۱۱	۵۲/۵	لَعَلَّنَا نَتَّبِعَ السَّحْرَةَ إِنْ كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ
۲۰	۴۵	فَلَمَّا جَاءَ السَّحْرَةَ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ أَتَيْنَا لَنَا لَآجِرًا إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ
۲۷	۳۷/۷	قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ
۶	۶۵	قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ
۳۰	۳۱/۱	فَأَلْقُوا حِبَالَهُمْ وَعَصِيَّتَهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ
۲۵	۴۲/۶	فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ
۹	۵۶/۹	فَأَلْفَىٰ السَّحْرَةَ سَاجِدِينَ
۱۳	۵۲/۵	قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ
۲	۹۱/۵	رَبِّ مُوسَىٰ وَ هَارُونَ
۵۵/۳		وضیعت کلی روان خوانی:

در جدول ۷ ملاحظه می‌شود که ۵۵/۳ درصد از دانش‌آموزان پایه سوم مورد مطالعه توانسته‌اند آیات را روان قرائت کنند. بالاترین درصد روان‌خوانی دانش‌آموزان مربوط به آیه «سَلَامٌ عَلٰی اِبْرَاهِیْمَ» است (۸۹/۵ درصد) و کمترین درصد مربوط به آیه «وَ نَجَّیْنَاهُمَا وَ قَوْمَهُمَا مِنَ الْکَرْبِ الْعَظِیْمِ» است (۳۰/۱ درصد).

جدول ۸. روخوانی کلمات هر آیه از سوی دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی

روخوانی:	رتب	رتب	روخوانی:	رتب	رتب	روخوانی:	رتب	رتب	روخوانی:	رتب	رتب	روخوانی:	رتب	رتب
از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین	از ۳ میانگین
ما	۳	۱	قَالُوا	۲/۷۰	۵۰	الْغَالِبِیْنَ	۲/۴۲	۹۹	کِبَائِرٌ	۲/۱۴	۱۴۸	لِنَفْسِهِ ی	۱/۸۷	۱۹۷
مَا	۳	۲	سَبِیْلٌ	۲/۶۹	۵۱	وَأَصْلَحَ	۲/۴۲	۱۰۰	یَغْفِرُونَ	۲/۱۴	۱۴۹	یَعْتَبِكْ	۱/۸۷	۱۹۸
مَا	۲/۹۷	۳	مِن	۲/۶۹	۵۲	الدُّنْیَا	۲/۴۱	۱۰۱	وَمِن	۲/۱۴	۱۵۰	الْحَیَاةِ	۱/۸۶	۱۹۹
مِن	۲/۹۵	۴	أَنْ	۲/۶۷	۵۳	فَإِذَا	۲/۴۱	۱۰۲	الصَّالِحِیْنَ	۲/۱۳	۱۵۱	أَتَمْنَا	۱/۸۶	۲۰۰
كَانَ	۲/۹۴	۵	شُورَى	۲/۶۶	۵۴	عَلَى	۲/۴۰	۱۰۳	الْبَاطِلَ	۲/۱۲	۱۵۲	أَعْلَمُ	۱/۸۶	۲۰۱
ابراهیم	۲/۹۳	۶	وَالَّذِیْنَ	۲/۶۶	۵۵	خَبِرٌ	۲/۴۰	۱۰۴	الظَّالِمِیْنَ	۲/۱۱	۱۵۳	مُحْسِنٌ	۱/۸۵	۲۰۲
و هَارُونَ	۲/۹۲	۷	لِی	۲/۶۶	۵۶	أَنَّهُ وَ	۲/۳۹	۱۰۵	یَعْمَلُ	۲/۱۱	۱۵۴	كُنَّا	۱/۸۵	۲۰۳
مُوسَى	۲/۹۲	۸	سَاجِدِیْنَ	۲/۶۴	۵۷	هُم	۲/۳۹	۱۰۶	رَزَقْنَاهُمْ	۲/۱۱	۱۵۵	الْکَرْبِ	۱/۸۴	۲۰۴
وَمَا	۲/۹۱	۹	وَإِذَا	۲/۶۲	۵۸	بِرَبِّ	۲/۳۷	۱۰۷	وَظَالِمٌ	۲/۱۱	۱۵۶	لِیَزْعُونَ	۱/۸۴	۲۰۵
مُوسَى	۲/۹۰	۱۰	عَلَى	۲/۶۰	۵۹	الظَّالِمِیْنَ	۲/۳۶	۱۰۸	نَحْنُ	۲/۱۰	۱۵۷	غَضِبُوا	۱/۸۳	۲۰۶
مِن	۲/۹۰	۱۱	مَنْ	۲/۵۹	۶۰	مِنْ	۲/۳۵	۱۰۹	الْقِرَآءِ	۲/۰۹	۱۵۸	لَمَنْ	۱/۸۲	۲۰۷
عَلَى	۲/۸۹	۱۲	أَنْ	۲/۵۹	۶۱	عَلَيْهِ	۲/۳۳	۱۱۰	الْحَقُّ	۲/۰۹	۱۵۹	الشَّرُّ	۱/۸۱	۲۰۸
لَا	۲/۸۹	۱۳	أَنْتُمْ	۲/۵۹	۶۲	أَقِم	۲/۳۳	۱۱۱	لِلَّذِیْنَ	۲/۰۷	۱۶۰	لَدُنْكَ	۱/۸۱	۲۰۹
مُوسَى	۲/۸۹	۱۴	وَالَّذِیْنَ	۲/۵۶	۶۳	خَسِرًا	۲/۳۲	۱۱۲	یَتَوَكَّلُونَ	۲/۰۵	۱۶۱	وَالْفَوَاحِشَ	۱/۷۹	۲۱۰
قَالُوا	۲/۸۸	۱۵	هُوَ	۲/۵۵	۶۴	وَقِرَآءِ	۲/۳۱	۱۱۳	الْمُسْتَسْبِیْنَ	۲/۰۳	۱۶۲	يَأْكُلُونَ	۱/۷۹	۲۱۱
وَهَارُونَ	۲/۸۸	۱۶	نَصِیْرًا	۲/۵۵	۶۵	سُلْطَانًا	۲/۳۱	۱۱۴	وَإِنِّكُمْ	۲/۰۲	۱۶۳	سِیِّئَةٌ	۱/۷۸	۲۱۲
موسى	۲/۸۸	۱۷	لَهُمْ	۲/۵۴	۶۶	إِذَا	۲/۳۱	۱۱۵	شَاكِلْتَهُ ی	۲/۰۲	۱۶۴	وَآخِرِجْنِی	۱/۷۸	۲۱۳
كَانَ	۲/۸۸	۱۸	إِسْحَاقَ	۲/۵۴	۶۷	اللَّهِ	۲/۳۱	۱۱۶	الْبَاطِلَ	۲/۰۲	۱۶۵	بِإِسْحَاقَ	۱/۷۷	۲۱۴
وَلَا	۲/۸۸	۱۹	اللَّهِ	۲/۵۳	۶۸	یَزِیْدُ	۲/۳۱	۱۱۷	لِلْمُؤْمِنِیْنَ	۲	۱۶۶	الَا	۱/۷۷	۲۱۵
كَانَ	۲/۸۸	۲۰	وَإِذَا	۲/۵۳	۶۹	الْعَالَمِیْنَ	۲/۳۱	۱۱۸	بَنُوْسًا	۲	۱۶۷	السَّخْرَةَ	۱/۷۶	۲۱۶
إِذَا	۲/۸۸	۲۱	یُحِبُّ	۲/۵۳	۷۰	هِیَ	۲/۳۰	۱۱۹	أَنْوَا	۲	۱۶۸	وَبَارَكْنَا	۱/۷۶	۲۱۷
هُم	۲/۸۶	۲۲	الْعَظِیْمِ	۲/۵۳	۷۱	أَهْدِی	۲/۲۹	۱۲۰	اللَّیْلِ	۱/۹۹	۱۶۹	وَنَا	۱/۷۵	۲۱۸
مَا	۲/۸۴	۲۳	كَذَلِکَ	۲/۵۳	۷۲	مَقَامًا	۲/۲۸	۱۲۱	الْعَالِبُونَ	۱/۹۸	۱۷۰	لِذُلُوکِ	۱/۷۵	۲۱۹
قَالَ	۲/۸۴	۲۴	لَنَا	۲/۵۲	۷۳	هُوَ	۲/۲۸	۱۲۲	شِفَاةٌ	۱/۹۷	۱۷۱	فَالْقِیَ	۱/۷۵	۲۲۰
رَبِّ	۲/۸۱	۲۵	مَشْهُودًا	۲/۵۲	۷۴	الشَّمْسِ	۲/۲۷	۱۲۳	فِرْعَوْنَ	۱/۹۷	۱۷۲	یَجْتَنِبُونَ	۱/۷۴	۲۲۱
جَاءَ	۲/۸۰	۲۶	قِرَآءِ	۲/۵۲	۷۵	الْمُؤْمِنِیْنَ	۲/۲۷	۱۲۴	نَحْنُ	۱/۹۷	۱۷۳	لَأَجْرًا	۱/۷۴	۲۲۲

جدول ۸. (ادامه)

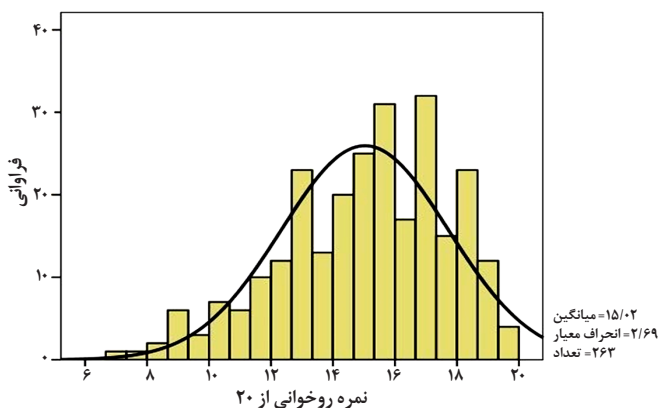
روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین	روخوانی:	میانگین از ۳	ترتیب میانگین
وَقَالُوا	۲/۸۰	۲۷	فَكَانُوا	۲/۵۱	۷۶	نَجْرَى	۲/۲۶	۱۲۵	أَصَابَهُمْ	۱/۹۶	۱۷۴	سَيِّئَةٌ	۱/۷۱	۲۲۳
عَلَى	۲/۸۰	۲۸	عَصَاةٌ	۲/۵۱	۷۷	شَيْءٍ	۲/۲۴	۱۲۶	الْكِتَابِ	۱/۹۶	۱۷۵	وَنُزِّلُ	۱/۷۱	۲۲۴
بِهِ	۲/۷۹	۲۹	إِنَّ	۲/۵۱	۷۸	وَجَزَاءُ	۲/۲۴	۱۲۷	أَدْخَلَنِي	۱/۹۶	۱۷۶	مَسَّهُ	۱/۷۱	۲۲۵
قَالَ	۲/۷۹	۳۰	مِنْ	۲/۵۰	۷۹	لِرَبِّهِمْ	۲/۲۳	۱۲۸	بِجَانِبِهِ	۱/۹۵	۱۷۷	قَوْمَهُمَا	۱/۷۰	۲۲۶
وَمِنْ	۲/۷۹	۳۱	عِنْدَ	۲/۵۰	۸۰	صِدْقٍ	۲/۲۲	۱۲۹	كُلِّ	۱/۹۵	۱۷۸	وَأَجْعَلْ	۱/۶۹	۲۲۷
مُبِينٌ	۲/۷۹	۳۲	وَأَيْقَى	۲/۵۰	۸۱	اللَّيْلِ	۲/۲۱	۱۳۰	السَّحَرَةَ	۱/۹۵	۱۷۹	فَأَلْفُوا	۱/۶۶	۲۲۸
قُلْ	۲/۷۸	۳۳	وَالَّذِينَ	۲/۵۰	۸۲	صِدْقٍ	۲/۲۱	۱۳۱	فَلَمَّا	۱/۹۳	۱۸۰	مَنَّا	۱/۶۳	۲۲۹
عَفَا	۲/۷۸	۳۴	مَخْمُودًا	۲/۴۹	۸۳	الْفَالِغِينَ	۲/۲۰	۱۳۲	بِعِزَّةِ	۱/۹۳	۱۸۱	وَنَصَرْنَاهُمْ	۱/۶۲	۲۳۰
وَقُلْ	۲/۷۷	۳۵	بِمَنْ	۲/۴۹	۸۴	حِبَالِهِمْ	۲/۲۰	۱۳۳	أَوْيْتُمْ	۱/۹۳	۱۸۲	اسْتَجَابُوا	۱/۶۱	۲۳۱
فَمَنْ	۲/۷۶	۳۶	هُمْ	۲/۴۹	۸۵	الْفَجْرِ	۲/۱۹	۱۳۴	نَافِلَةٌ	۱/۹۳	۱۸۳	الْإِثْمِ	۱/۶۰	۲۳۲
فَمَا	۲/۷۶	۳۷	إِنْ	۲/۴۹	۸۶	وَأَقَامُوا	۲/۱۹	۱۳۵	عِبَادَنَا	۱/۹۲	۱۸۴	نَبِيًّا	۱/۶۰	۲۳۳
وَقُلْ	۲/۷۶	۳۸	إِنَّهُ	۲/۴۷	۸۷	الْفَالِغِينَ	۲/۱۸	۱۳۶	فَأَلْقَى	۱/۹۲	۱۸۵	فَتَهَجَّدَ	۱/۶۰	۲۳۴
عَلَى	۲/۷۵	۳۹	وَلَقَدْ	۲/۴۷	۸۸	عَسَقِي	۲/۱۶	۱۳۷	مُدْخَلَ	۱/۹۱	۱۸۶	وَعَصِيَّهُمْ	۱/۵۹	۲۳۵
وَعَلَى	۲/۷۵	۴۰	إِنْ	۲/۴۷	۸۹	وَزَحَمَةٌ	۲/۱۵	۱۳۸	مَخْرَجٌ	۱/۹۱	۱۸۷	وَأَتَيْنَاهُمَا	۱/۵۳	۲۳۶
عَسَى	۲/۷۵	۴۱	الصَّلَاةِ	۲/۴۶	۹۰	الْفَجْرِ	۲/۱۵	۱۳۹	وَزَهْقٌ	۱/۹۱	۱۸۸	وَنَجَّبْنَاهُمَا	۱/۵۰	۲۳۷
هُمْ	۲/۷۴	۴۲	إِلَى	۲/۴۶	۹۱	رُبِّكَ	۲/۱۵	۱۴۰	لَعَلَّنَا	۱/۹۰	۱۸۹	ذُرِّيَّتَهُمَا	۱/۴۹	۲۳۸
رَبِّ	۲/۷۳	۴۳	إِنَّا	۲/۴۴	۹۲	تَعَمَّ	۲/۱۵	۱۴۱	تَلَقَّفَ	۱/۹۰	۱۹۰	نَتَّبِعُ	۱/۴۹	۲۳۹
جَاءَ	۲/۷۳	۴۴	رَبِّهِمْ	۲/۴۴	۹۳	مُلْقُونَ	۲/۱۵	۱۴۲	انسانِ	۱/۸۹	۱۹۱	أَمَّنَا	۱/۴۹	۲۴۰
أَمَّنُوا	۲/۷۲	۴۵	سَلَامٌ	۲/۴۳	۹۴	مِثْلُهَا	۲/۱۵	۱۴۳	السَّحَرَةَ	۱/۸۹	۱۹۲	الْمُقَرَّبِينَ	۱/۴۸	۲۴۱
لَكَ	۲/۷۲	۴۶	الصَّلَاةِ	۲/۴۳	۹۵	وَأَمْرُهُمْ	۲/۱۴	۱۴۴	فَمَتَاعٌ	۱/۸۸	۱۹۳	أَعْرَضَ	۱/۴۵	۲۴۲
وَإِذَا	۲/۷۲	۴۷	بَيْنَهُمْ	۲/۴۳	۹۶	وَمِمَّا	۲/۱۴	۱۴۵	فَرَبُّكُمْ	۱/۸۸	۱۹۴	الْبَغْيِ	۱/۳۹	۲۴۳
وَعَلَى	۲/۷۲	۴۸	زُهُوقًا	۲/۴۲	۹۷	يُنْفِقُونَ	۲/۱۴	۱۴۶	فَأَجْرُهُ	۱/۸۷	۱۹۵	وَبَشْرَانَهُ	۱/۳۳	۲۴۴
كَانُوا	۲/۷۲	۴۹	الْمُحْسِنِينَ	۲/۴۲	۹۸	يُنْتَصِرُونَ	۲/۱۴	۱۴۷	أَبْنِ	۱/۸۷	۱۹۶	وَضَعِيتَ كَلِمَ	۲/۱۷	

براساس جدول ۸ میانگین وضعیت کلی روخوانی دانش‌آموزان پایه سوم مورد مطالعه ۲/۲۷ (درمقیاس اندازه‌گیری ۱ تا ۳) بیش از حد وسط ۲ و در وضعیت قابل قبولی بوده است. کلمه ما که یک هجایی است در مقایسه با سایر کلمات، ساده‌تر بوده است و کلمه‌های اَعْرَضَ، الْبَغْيِ، وَ بَشْرَانَهُ درمقایسه با سایر کلمات برای دانش‌آموزان مشکل‌تر بوده است. در اینجا به منظور تحلیل واقعی‌تر از اهداف کسب شده، داده‌های روان‌خوانی آیات و روخوانی کلمات آیات به مقیاس ۲۰ تبدیل و مطالعه شد.

جدول ۹. آمار توصیفی نمرات روان‌خوانی آیات و روخوانی کلمات از ۲۰

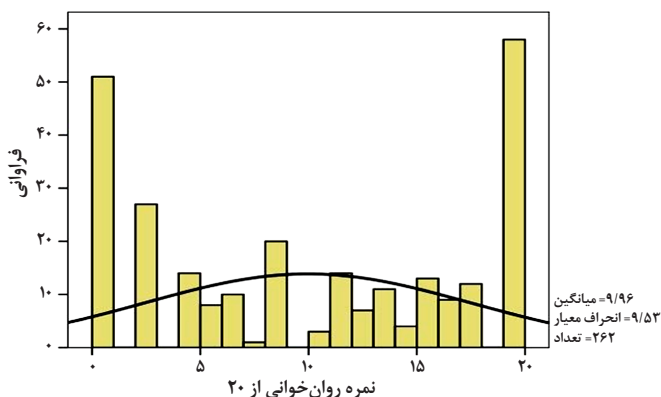
تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
۲۶۲	۹/۹۶	۷/۵۴
۲۶۳	۱۵/۰۳	۲/۷۰

در جدول ۹ ملاحظه می‌شود که نمره کسب‌شده روان‌خوانی آیات در دانش‌آموزان پایه سوم ۹/۹۶ و روخوانی کلمات در وضعیت بهتر ۱۵/۰۳ در مقیاس اندازه‌گیری ۲۰ بوده است.

نمودار ۵. نمره روخوانی کلمه‌ها از ۲۰ (پایه سوم ابتدایی)

نمودار ۵ نشان می‌دهد که توزیع نمرات به سمت راست متمایل است.

نمودار ۶. نمره روان‌خوانی آیات از ۲۰ (پایه سوم ابتدایی)

نمودار ۶ نشان می‌دهد که نمرات روان‌خوانی آیات توزیع نرمالی ندارد.

■ بحث و نتیجه گیری ■

مهم ترین هدف مهارتی در هر سه پایه روخوانی و روان خوانی سوره ها و عبارات قرآنی است. در صورتی که بخواهیم روند کسب مهارت روخوانی و روان خوانی را از پایه اول تا سوم پیگیری کنیم، این مسیر به شرح جدول ۱۰ است:

میانگین پایه اول	میانگین پایه دوم	میانگین پایه سوم	
۳/۰۶	۵/۱۵	۹/۹۶	نمره روان خوانی از ۲۰
۱۱/۸۷	۱۲/۶۲	۱۵/۰۳	نمره روخوانی از ۲۰

چنانکه ملاحظه می شود هدف روان خوانی تا پایان سوم ابتدایی اگرچه سیر صعودی داشته اما محقق نشده است. در پایه اول میانگین ۳/۰۶، پایه دوم ۵/۱۵ و در پایه سوم ۹/۹۶ است. به بیان دیگر این برنامه نتوانسته است تا پایان دوره اول ابتدایی هم دانش آموزان را به مهارت روان خوانی برساند. در بخش روخوانی کلمات به صورت بخش خوانی اوضاع بهتر است. میانگین بخش خوانی کلمات در پایه اول ۱۱/۸۷، پایه دوم ۱۲/۶۲ و در پایه سوم ۱۵/۰۳ است. این یافته نشان می دهد که برنامه درسی قرآن در هدف بخش خوانی کلمات قرآنی در پایان دوره اول ابتدایی موفقیت نسبی داشته است. نکته قابل توجه دیگر این است که آیا این نتایج فقط محصول آموزش قرآن در مدارس است یا دانش آموزان در سایر مراکز نیز آموزش می بینند. در مصاحبه با دانش آموزان وقتی از آنها سؤال شد که در مؤسسات دیگری مانند دارالقرآن به یادگیری قرآن پرداخته اند یا خیر، پاسخ آنها به شرح زیر بود:

آیا در مؤسسات دیگری مانند دارالقرآن به یادگیری قرآن پرداخته اید؟	فروانی	درصد از کل	درصد اظهار شده
بله	۹۳	۳۱/۵	۳۲/۳
خیر	۱۹۵	۶۶/۱	۶۷/۷
جمع	۲۸۸	۹۷/۶	۱۰۰
بدون پاسخ	۷	۲/۴	
جمع	۲۹۵	۱۰۰	

جدول ۱۱ حاکی از آن است که ۹۳ نفر از دانش‌آموزان (۳/۳۲ درصد) در موسسات قرآنی خارج از مدرسه شرکت می‌کنند. این تعداد تقریباً معادل یک سوم کل دانش‌آموزان نمونه است که قابل توجه است. به بیان دیگر میزان تحقق اهداف به‌ویژه روخوانی و روان‌خوانی فقط حاصل برنامه درسی قرآن نیست و آموزش خارج از مدرسه می‌تواند در یک سوم نتایج دخیل باشد.

سوال مهم دیگر این است آیا اهدافی که برای دوره اول ابتدایی در برنامه درسی قرآن تعیین شده، متناسب با توان دانش‌آموزان است؟ همه پژوهشهایی که در زمینه ارزشیابی از برنامه آموزش قرآن انجام شده است از سنگین بودن برنامه و عدم تناسب آن با توانایی دانش‌آموزان حکایت دارند. از این رو کم‌کم علاقه به قرآن در دانش‌آموزان تحلیل رفته و گاهی آنقدر فشار در روخوانی عبارات دشوار قرآنی زیاد شده که برخی از والدین صراحتاً به معلم اعتراض کرده‌اند.

طاهری و دانش‌پور (۱۳۸۰) در ارزشیابی از اجرای آزمایشی برنامه درسی آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی اظهار کرده‌اند:

◀ تحقق هدفها در حوزه مهارتهای روخوانی، خواندن شبیه نوارهای آموزشی و دریافت مفهوم پیامهای قرآنی با مشکلاتی روبه‌رو بوده است.

◀ زیادی و سنگینی حجم محتوای روخوانی در اجرای موفقیت‌آمیز برنامه اثر معکوس داشته است. همچنین حسنی (۱۳۹۱) در ارزشیابی برنامه درسی قرآن دوم ابتدایی به نتایج زیر دست یافته است:

◀ حجم فعالیتها به ویژه در بخش قواعد روخوانی و قرائت زیاد است.

◀ بخش پیامهای قرآنی جذاب است اما در برخی موارد انتزاعی است.

◀ اندازه قلم رسم‌الخط فارسی کتاب مناسب سن مخاطب نیست.

نتایج پژوهش حاضر نیز نشان داد که حجم زیاد آیات و عبارات قرآنی و دشواری آنها تناسبی با توان دانش‌آموز دوره اول ابتدایی ندارد و عملاً هم در پایان دوره هدف روان‌خوانی حاصل نشده است.

آنچه مسلم است دانش‌آموز پایه اول ابتدایی در مرحله رمزگشایی و تبدیل نمادهای دیداری به آواهای شنیداری است. در پایه دوم خواندن او به سمت اتوماتیک‌شدن پیش می‌رود که سبب می‌شود با کل‌خوانی سرعت خواندن دانش‌آموز افزایش یابد. در پایه سوم دانش‌آموز به مرحله روان‌خوانی فارسی می‌رسد، به‌طوری که در پایان دوره اول ابتدایی دانش‌آموز قادر است متن فارسی را با سرعت و دقت مناسب بخواند. حال درست زمانی که دانش‌آموز درگیر تکلیف پیچیده رمزگشایی و خواندن رسم‌الخط فارسی است، خواندن رسم‌الخط قرآن را نیز به او تحمیل می‌کنیم که سبب همزمانی دو تکلیف شناختی دشوار می‌شود و واقعاً کار را برای دانش‌آموز سخت می‌کند. همچنین این ادعا وجود دارد که روخوانی قرآن در دوره اول ابتدایی نه تنها کار دانش‌آموز را

دشوارتر نمی‌کند، بلکه سبب می‌شود که روخوانی فارسی او بهتر شود. این در حالی است که پژوهش حاضر نشان داد اگر دانش‌آموزان در روان‌خوانی فارسی مهارت کافی داشته باشند در روخوانی قرآن موفق هستند؛ در واقع مهارت روان‌خوانی فارسی به روخوانی قرآن کمک می‌کند نه به‌عکس. این نتیجه با پژوهش سعیدی‌رضوانی (۱۳۷۸) همسو است که نشان داد ضعف دانش‌آموزان در روخوانی فارسی مهم‌ترین دلیل ضعف در روخوانی قرآن است. به بیان دیگر بهترین زمان برای آموزش روخوانی قرآن بعد از مرحله‌ای است که دانش‌آموزان در خواندن متون فارسی به روان‌خوانی رسیده باشند.

یافته پژوهش طاهری (۱۳۷۷) در ارزشیابی برنامه درسی آموزش قرآن پایه اول ابتدایی (آزمایشی) نیز در این زمینه درخور توجه است. این پژوهش حکایت از آن دارد که مقایسه نمرات دانش‌آموزان گروه آزمایشی در خواندن فارسی (پیش از شروع خواندن قرآن و در پایان آن با خود و با گروه گواه) و همچنین مقایسه نمرات دانش‌آموزان یاد شده در خواندن فارسی و خواندن قرآن نشان می‌دهد که آموزش روخوانی قرآن (محتوا و روش ارائه شده) که با آموزش خواندن فارسی مرتبط بوده است و تصور می‌رفت در جهت تقویت آن عمل کند گاهی حتی در جهت عکس عمل کرده است.

عامل دیگری که به نظر می‌آید در این نتیجه مؤثر است، روش آموزش روخوانی با استفاده از لوحه با روش اشاره است. به بیان دیگر آموزش قرآن با نگاه جزء به کل از طریق شناخت نشانه‌ها و نمادهای قرآنی، ترکیب صامت با مصوت و ساختن هجا برای بخش‌خوانی سبب شده است دانش‌آموزان حتی تا پایان سوم ابتدایی تنها مهارت بخش‌خوانی عبارات قرآنی را پیدا کنند و به روان‌خوانی نرسند. در واقع اگر حجم متنهای خواندنی کوچک می‌شد و دانش‌آموز با گوش دادن به فایل صوتی الگو با روش کل‌خوانی، روخوانی قرآن را می‌آموخت، می‌توانست به روان‌خوانی برسد. مشکل اینجاست که برای دانش‌آموز دوره اول ابتدایی یک هدف بزرگ (روخوانی مصحف) تعریف کرده‌ایم، مهارتی که اکثر معلمان نیز به آن مجهز نیستند و برای رسیدن به این هدف حجم زیادی از عبارات و آیات قرآنی بسیار دشوار را به دانش‌آموزی تحمیل کرده‌ایم که هنوز در روخوانی فارسی مهارت کافی را کسب نکرده است.

نگاهی به رویکردهای آموزش خواندن روشن می‌سازد که رویکرد آوایی^۱ یعنی آموزش خواندن با روش جزء به کل سال ۱۹۸۰ زیر سوال رفته است و جایگزین آن روش زبان کل‌نگر^۲ شده که کل به جزء است و معنا نقشی مهم در آن دارد (دیکسون و تولادهر^۳، ۱۹۹۶).

در ضمن اگر فرایند کسب مهارت خواندن فارسی را در مناطق دوزبانه بررسی کنیم همواره

1. Phonics
2. Whole language
3. Dixon & Tuladhar

عملکرد کودکان دوزبانه در روان‌خوانی متن فارسی ضعیف‌تر بوده است. دلیلش این است که هنگام کدگشایی کلمات اگر خواننده بر معنای کلمات تسلط داشته باشد، به کمک سرنخهایی که بافت معنایی متن به او می‌دهد، سیر خواندنش هموارتر می‌شود، بنابراین در کودکان دوزبانه که تسلط کافی به معنای واژگان ندارند، خواندن دشوارتر می‌شود. در آموزش قرآن نیز همین اتفاق در دوره اول ابتدایی در حال اجراست، یعنی کودک مجبور به خواندن متنی است که چیزی از آن نمی‌فهمد و این موضوع، روخوانی را برای او بسیار پیچیده‌تر می‌کند.

از آنچه گفته شد می‌توان نتیجه‌گیری کرد که برنامه درسی قرآن در مدارس ابتدایی در پایه‌های اول، دوم و سوم، در تحقق هدف روان‌خوانی آیات موفق نبوده و لازم است برنامه‌ریزان برنامه درسی قرآن در اهداف برنامه دوره اول ابتدایی بازنگری کنند.

- حسینی، محمد. (۱۳۹۰). *ارزشیابی کتاب آموزش قرآن اول دبستان*. تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.
- _____ (۱۳۹۱). *ارزشیابی از کتابهای درسی آموزش قرآن پایه دوم و ششم دبستان*. تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.
- خوش خلق، ایرج. (۱۳۸۸). *گزارش ارزشیابی اجرای آزمایشی برنامه جدید قرآن در دانش‌آموزان پایه سوم ابتدایی*. تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.
- دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش. (۱۳۹۰). *سند تحول بنیادین آموزش و پرورش*، (سند مشهود مقدس). تهران: وزارت آموزش و پرورش با همکاری شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- _____ (۱۳۹۱). *برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران*، مصوبه اسفند ۱۳۹۱. تهران: شورای عالی آموزش و پرورش با همکاری سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- سعیدی‌رضوانی، محمود. (۱۳۷۸). *مقایسه تأثیر دو شیوه آموزش قرآن: شیوه معمول و شیوه متکی به روخوانی فارسی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی در روخوانی قرآن و فارسی*. تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.
- شعبانی، زهرا. (۱۳۸۲). *ارزشیابی از اجرای آزمایشی برنامه درسی آموزش قرآن پایه پنجم ابتدایی*. تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.
- طاهری، حسن. (۱۳۷۷). *ارزشیابی برنامه درسی آموزش قرآن پایه اول ابتدایی*. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- طاهری، حسن و دانش‌سور، میترا. (۱۳۸۰). *ارزشیابی از اجرای آزمایشی برنامه درسی آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی*. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- نباتی، رضا. (۱۳۸۷). *سیر آموزش قرآن در دوره تحصیلی ابتدایی طی سالهای ۱۳۵۷ - ۱۳۸۵*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- هومن، علی اکبر. (۱۳۷۹). *گزارش نهایی طرح ملی ارزشیابی جامع اجرای آزمایشی برنامه آموزش قرآن در پایه‌های اول و دوم ابتدایی کشور در سال تحصیلی ۷۹ - ۱۳۷۸*. تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

Dixon, J., & Tuladhar, S. (1996). *Whole language: An integrated approach to reading and writing. Action-learning manuals for adult literacy: A Guide for literacy practitioners*. Amherst, MA: The Center for International Education, University of Massachusetts.